

• ÀNGEL GUIMERÀ

1.1/2 Vida i Obra de l'autor

Àngel Guimerà i Jorge va néixer a Santa Cruz de Tenerife el 6 de maig del 1845. El seu pare, Agustí Guimerà, fill d'una antiga família del Vendrell (Baix Penedès), va anar a les illes Canàries per ajudar a un oncle seu, que hi tenia establert un negoci de vins. Al cap d'uns anys d'estada a Santa Cruz, es va casar amb Margarita Jorge, filla d'una família canària, i Guimerà va néixer després. Quan aquest no havia complert encara els set anys, el seu pare va decidir liquidar el negoci i traslladar-se amb la família a Catalunya.

Del 1859 al 1862, va estudiar al Col·legi de Sant Antoni, dels pares Escolapis, a Barcelona, on va aprendre la tècnica de versificar en castellà. De retorn al Vendrell. Els germans Ramon i Vidales li van encomanar el seu fervor per la Renaixença i, gràcies a ells, es vinculà al moviment literari català. Es reunien a la rebotiga d'una farmàcia de la plaça del Pi, amb joves intel·lectuals (Francesc Matheu, Francesc Ubach i Pere Aldavert, amb qui enceta una amistat de per vida).

El 1870, la família es trasllada a Barcelona i Guimerà va entrar en relació amb l'agrupació "La Jove Catalunya", i va publicar la primera poesia *El rei i el conseller*, a la revista "La Gramalla". Aquest mateix any va assistir per primera vegada a la festa dels Jocs Florals. El 1871 va ser un dels fundadors del setmanari «La Renaixença» que posteriorment, ja convertit en diari, va dirigir fins al 1874. El 1875 va obtenir un accèssit als Jocs Florals amb *Indíbil i Mandoni*, i l'any següent va guanyar la Flor Natural, amb *Cleopatra*. El 1877 va guanyar alhora la Flor Natural, l'Englantina i la Viola, per *L'any mil*, *El darrer plany d'en Claris* i *Romiatge*, respectivament, i va ser proclamat Mestre en Gai Saber.

Atret pel teatre, el 1879 va estrenar la seva primera tragèdia en vers, *Gala Plàcidia*, seguida, el 1883, de *Judith de Welp*, obres que se situen dins la tradició del romanticisme històric. El 1884, va viure amb la família del seu amic Pere Aldavert, amb la qual conviurà fins a la mort. El 1886, va estrenar *El fill del rei*, que el consagra com a autor teatral i li va obrir les portes dels escenaris estatals. Dos anys després, *Mar i cel*, que va obtenir un èxit sense precedents, va ser traduïda a vuit idiomes, va iniciar la projecció internacional de l'autor. Aquesta obra va iniciar l'etapa de plenitud de Guimerà, que es va estendre fins al 1900, i en la qual va estrenar les seves obres més representatives: *Maria Rosa* (1894) i *Terra baixa* (1897), i *La filla del mar* (1900), repetidament portades al cinema, i que recullen amb trets realistes els homes i els conflictes de la Catalunya coetània. Les tendències romàntiques s'hi mostren més matisades i hi ha constància de les seves inquietuds socials.

El 1889 va presidir els Jocs Florals de Barcelona i va ser elegit president de la Lliga de Catalunya. El seu catalanisme és explícit en dos monòlegs, *Mestre Oleguer* (1892) i *Mort d'en Jaume d'Urgell* (1896), recreació de dos episodis històrics amb inquietuds contemporànies.

Unes altres obres escrites durant aquests anys, d'una qualitat desigual, són *Rei i monjo* (1890), *La boja* (1890), *L'ànima mortaindiscutible*, *Natzaret* (1894), *Les monges de Sant Aimant* (1895) i universalitat indiscutible del 1900 va intentar connectar amb els nous corrents universalitat indiscutible amb el seu esforç havia assolit una personalitat i una universalitat indiscutibles. En aquesta nova etapa escriu drames realistes i cosmopolites, d'escassa autenticitat, que va assenyalar una ràpida davallada en la seva producció: *Arran de terra* (1901), *La pecadora* (1902) i *Aigua que corre* (1902) entre d'altres. Va produir encara obres de qualitat, com *gustsgustsgustsgustsgusts Sol, solet* (1905), amb què va retornar al drama realista de temàtica rural, i *L'aranya* (1906), d'arrel naturalista. Els gustos modernistes s'evidencien en *La Santa Espina* (1907), *La reina vella* (1908), *Titaina* (1910), *Sainet trist* (1910) i *La reina jove* (1911).

El 1916, el govern francès li atorga la Creu de la Legió d'Honor. Després d'uns quants anys de silenci, va reprendre la seva activitat amb *Jesús que torna* (1917), condemna no argumentada de la guerra, i *Indíbil i*

Mandoni (1917) que recupera la temàtica dels anys de joventut.

Va morir a Barcelona, al seu domicili del carrer Petritxol, el 18 de juliol del 1924, i el seu enterrament fou una gran manifestació popular.

1.3 Característiques romàniques i realistes del seu teatre

– En el primer període en la creació dramàtica de Guimerà, en el context del teatre català de l'època dominava la figura de Frederic Soler, que havia consolidat uns models de teatre en català de base melodramàtica en què alternava les comèdies costumistes amb els drames rurals o històrics. La insatisfacció que molts intel·lectuals catalans sentien davant d'aquest teatre els mogué a buscar-ne una alternativa que, de passada, atorgués a l'escena local un prestigi literari que l'excessiu popularisme d'aquest dramaturg no permetia assolir.

Així, i coincidint amb una reacció d'abast europeu contra els excessos del primer romanticisme, es donà un intent de recuperar amb el nom de tragèdia unes formes de drama culte que renovessin la ja establerta tradició romàntica. Recuperava d'aquesta manera la funció de la vella tragèdia, però ho feia introduint-hi la renovació dramàtica aportada per la recepció europea de l'obra de Shakespeare. Guimerà fou l'autor triat pels seus companys com el més apte per a tirar endaprestigiació d'una tragèdia catalana que prestigiés una literatura que amb Verdaguer ja havia incorporat l'èpica.

– En el segon període la tendència més destacable des de *Gal·la Plàcidia* (1879) fins a *La boja* (1890) és, d'una banda, l'aproximació a un realisme més sincer, expressat tant en el plantejament de les trames com en la sobrietat del registre lingüístic, i, de l'altra, la creació d'unes constants temàtiques que l'autor ja no abandonaria, sinó que més aviat aprofundiria en la seva producció posterior. Recórrer a conflictes passionals que implicaven en el fons una relació de poder subratllava la problemàtica de la inadaptació per la via de l'orfenesa i/o el mestissatge. Sobre aquest fons es projecten unes relacions que contenen elements més o menys evidents de masoquisme i de sensualitat turmentada.

On millor sabé expresobesaxò fou, però, en els seus dran'obresa dècada dels noranta, especialment en obres com *Maria Rosa* (1894), *Terra baixa* (1896) o *La filla del mar* (1900). L'aproximació a la realitat contemporània i als processos de canvi que patia la societat catalana cap a un model clarament urbà i industrial acabà de singularitzar la seva producció d'aquest període, en què es pot dir que l'autor aconseguí definir una dramaturgia pròpia d'una força teatral extraordinària. Curiosament, és en aquests textos que Guimerà batejà amb el nom de drames que assolí una forma tràgica moderna en essencialitzar els conflictes passionals sobre un fons coral que fa alhora de contrapunt i d'espectador impotent del conflicte. Si hi afegim la figura d'un "coreuta", que sol ser algú d'edat avançada i que fa costat als protagonistes i sovint anuncia el desenllaç del drama (per exemple el Gepa de *Maria Rosa* o el Tomàs de *Terra baixa*), trobarem un plantejament que s'allunya tant del típic drama burgès com de l'esquematització fàcil d'un cert romanticisme. Això és degut al fet que els seus personatges, com els de la tragèdia, són pures forces passionals sobre les quals actua un atzar fatal i inexorable.

Maria Rosa, *Terra Baixa* i *La filla del mar* formen una trilogia valuosa, que es podria definir com el producte més acabat i personal del geni dramàtic de Guimerà. Existeix una correspondència evident entre les tres obres. Tenen una estructura semblant i, són tres visions de la Catalunya popular, on s'arrelen uns conflictes passionals que tenen una desconexió absoluta de la problemàtica social que sura en aquests drames. La follia de la passió amorosa viu al marge de les necessitats vitals i del sentit de justícia.

La insistència en el romanticisme dramàtic es manifesta positivament en el domini de la creació de personatges centrals que, molt sovint, contrasten amb un entorn inadequat i inversemblant. Les seves figures tenen una grandesa i una força inquietants. A més amb el temps, aconseguí que aquests protagonistes assolissin una complexitat de registre psicològic més rica i diversa. La influència romàntica també es palesa en la visió del món i de l'individu. Sempre trobarem un marge d'idealització en l'enfocament de les relacions socials i individuals.

Guimerà enceta un correu de la versemblança i la quotidianitat que li permetrà la creació d'uns ambients absolutament creïbles i plens de detalls de bon observador. Tot i que el seus personatges centrals es mouen en el terreny de les reaccions increïbles i inexplicables, com a subjectes apassionats que són, la realització d'ambient i personatges guanya en realisme. L'òptica és l'adequada per permetre d'identificar un món immediat per a l'espectador. Per acabar—ho d'arrodonir s'hi afegeix la utilització de la prosa.

L'anomenat drama realista té altres característiques que es reiteren en la trilogia apuntada. En primer lloc, hi ha una presència de la Catalunya rural, amb una tendència cap a la idealització, però assenyalant els perills que poden arribar a contaminar-la. Perills que tenen la seva arrel en la capacitat destructiva i malèvola de l'home i de la societat. No és, per tant, una pintura tipista i folklòrica del camp. Intenta ser una visió real però amb connotacions idealistes.

El conflicte passional que desenvolupa en les tres obres es mou al voltant de la possessió amorosa. Possessió en un sentit absolut. A Maria Rosa i a Terra baixa serà una dona l'objecte d'aquesta passió enfollida, mentre que a La filla del mar succeirà el mateix però, al voltant d'un home. La tendència passional es fonamenta en la conversió de la persona desitjada en cosa pròpia, en propietat personal, aconseguida en lluita dura i aferrissada contra tot i contra tots.

El cor sempre es fa portaveu del seny, de les actituds raonables; observa i constata la presència de la passió, intenta aplacar-la i reconduir-la pels canals socialment establerts. Però els protagonistes no accepten aquest joc i s'arriba a una situació insostenible. En definitiva, l'eclosió tràgica del tercer acte, sempre amb la mort d'algun dels protagonistes, es produeix quan la tensió dramàtica acumulada esclata. Llavors, el cor actua de testimoni del que s'ha esdevingut, donant un sentit col·lectiu a la fi de l'obra.

— El tercer període i final de la seva producció dramàtica, el que comprèn els anys 1900–1924, és potser el més difícil de sistematitzar, ja que la diversificació de la seva obra, el constant canvi de registres i estils, fa difícil reconèixer-ne el fil conductor. Guimerà es veié de cop en el cim de la popularitat i el reconeixement internacional a través de la difusió que l'actriu Maria Guerrero féu de la seva obra. Per tal de no perdre el favor del públic i intentà adaptar el seu teatre als nous corrents estètics que el modernisme posà en circulació a partir, sobretot, de la seva estabilització com a moviment cultural dominant. Durant aquests anys temptejà tant el drama burgès (Aigua que corre, 1902) com els poemes dramàtics musicals amb elements fantàstics (La santa espina, 1907), el teatre històric de militància catalanista. Però és en obres com L'Eloi (1906) o Sol solet (1905) que l'autor recupera en part el to de les seves millors produccions.

La fusió dels elements romàntics i els realistes es resol a una síntesi ben arquitecturada on els materials de diversa procedència es complementen els uns als altres sense dissonàncies; una visió del món i dels homes eminentment romàntica s'enquibeix dins un esquema realista, adopta el seu llenguatge, i se'ns presenta com una solució personal del dramaturg que, durant anys, ha temptejat el camí, ha realitzat avanços i retrocessos en direccions diverses, fins a assolir una forma expressiva que satisfà plenament les seves necessitats en cada de les seves obres.

1.4 Característiques pròpies del seu teatre

Segons Xavier Fàbregas les circumstàncies del naixement de l'autor (els seus pares no estaven casats) un dels factors biogràfics que havien de marcar la seva producció, juntament amb la idea de mestissatge (nasqué a Tenerife, fill de pare català i mare canària, i es traslladà al Vendrell quan tenia vuit anys) i un amor frustrat amb una tal Maria Rubió (sembla que els pares respectius s'oposaven al prometatge).

Aquesta tendència a interpretar la seva obra a partir de la seva biografia ha estat una constant, i s'explica en gran part per la contradicció entre l'alt voltatge passional de les seves obres i l'extrema discreció de la seva vida íntima. D'aquí prové la inevitable temptació de projectar sobre l'autor i la seva obra lectures psicoanalítiques. A tot això cal afegir—hi la rumorologia que havien desvetllat ja en la seva època tant la seva pertinaç solteria com el costum de voltar—se de deixebles més joves.

Amb el temps només uns biògrafs com Caravaca, primer, i Ferran de Pol més tard, encararen el tema amb una certa transparència. L'últim, a més, de forma provocadora, proclamant clarament "Guimerà no era homosexual", tot referint-se a la brama que reconeixia que corria pel món intel·lectual barceloní. L'obra de Guimerà té una gran capacitat per a presentar amb tota la força passions psicològicament complexes. Pel que fa al seu "mestissatge", el tema de l'inadaptat, del diferent, és un motiu recurrent a la seva obra, tal com ja va remarcar Fàbregas. És evident que s'hi pot trobar una clara relació amb la biografia del dramaturg.

- **La filla del mar**

2.1 Resum Argumental

L'obra comença amb l'escena en què la Caterina, la Filomena, la Lluïseta, el Rufet i el Mòllera parlen sobre la reputació del Pere Màrtir. El Pere Màrtir és home al que li agraden molt les dones i totes elles semblen estar enamorades d'ell.

Els rumors de la relació entre el Pere Màrtir i la Mariona arriben a les orelles de l'avi Cinquenes, el qual s'oposa a la relació, perquè no confia que els sentiments del Pere Màrtir siguin reals, sinó per interès.

L'Àgata és el personatge principal, va sobreviure al naufragi en el que van morir el seus pares i els pares de la Mariona la van adoptar, tothom la tractava malament perquè la consideraven diferent, però ella té les idees molt clares i això no li afecta.

L'avi Cinquenes té una conversa amb la Mariona i aquesta li diu que no manté cap relació amb el Pere Màrtir. Des d'aquell mateix moment la Mariona juntament amb el seu enamorat elaboren un pla on simularen una relació entre l'Àgata i el Pere i d'aquesta manera es podrien trobar d'amagat.

Tothom s'assabenta d'aquesta relació i es comencen a escoltar crítiques sobre la reputació del Pere Màrtir i la ingenuïtat de l'Àgata.

La Mariona veu el tractament afectuós del Pere cap a l'Àgata, es comença a posar gelosa i escampa falsos rumors sobre l'Àgata.

El Gregori comença a dir que a vist al Pere visitant l'Àgata de nit. L'Àgata per aclarir-ho tot va a parlar amb l'avi Cinquenes. Un cop allí es troba al Pere i pensa que ell realment està enamorat de la Mariona i l'enganya; però en realitat ell va a parlar amb la Mariona i a posar fi a la seva relació. L'Àgata s'enrabia i jura matar-lo.

En Pere va a buscar a l'Àgata i la troba al costat del mar a punt de suïcidar-se, li explica tota la veritat i ella li fa jurar que maleirà a la Mariona i que si el veu parlant amb ella o mirant-la, el matarà. Ell ho jura i de seguida se'n va cap on és la gent per anunciar la seva boda.

En el camí de l'església la Mariona intenta parlar amb el Pere Màrtir i li diu que vol fugir amb ell, davant la seva negació la Mariona comença a cridar i li agafa dels braços perquè no pugui escapar. La Catarina havia estat testimoni de tot i abans de que el Pere s'anés, li diu la seva versió distorsionada sobre els fets a l'Àgata. Quan l'Àgata arriba, veu com la Mariona i el Pere estan abraçats i tot seguit agafa una fitora i li clava al Pere Màrtir, perquè no havia complert la seva promesa de que ja no tornaria a estar mai més amb la Mariona.

La gent embogeix i l'Àgata maleeix al seu xicot i a la Mariona. El Pere Màrtir en un últim intent per viure confessa el seu amor per l'Àgata i rebutja el de la Mariona. L'Àgata se n'adona i s'en penedeix d'haver-lo matat, ella l'agafa i comença a plorar mentrestant diu que ho ha perdut tot. Llavors l'Àgata s'en va corrent cap a les roques i s'enfila a l'aigua.

2.2 Justificació del gènere teatral

El gènere teatral que apareix en aquesta obra és el drama. Explica la història d'uns personatges que viuen situacions dramàtiques moguts per passions humanes (amor, odi,...) amb final tràgic (mort, abandó, suïcidi..) o feliç amb regust amarg i a mesura que es va desenvolupant l'obra es va definint la trama sense esdeveniments.

En el cas de La filla del mar, la història comença bé, amb l'enamorament del Pere Màrtir amb la Mariona i té un final bastant tràgic, ja que l'Àgata agafa una fitora i li clava al Pere Màrtir a l'esquena i més tard s'acaba suïcidant ella mateixa llençant-se a l'aigua.

2.3 Característiques realistes i aspectes romàntics

Aquesta obra és bastant realista amb tons romàntics.

El reflex de la societat, l'espai en què es desenvolupa l'acció (poble coster), el temps (època contemporània de l'autor), els personatges que crean un conflicte real, mostren els aspectes realistes d'aquesta producció.

Les característiques romàntiques que troben en aquesta obra són les següents:

- *La tendència que té l'Àgata d'evadir-se de la realitat mitjançant el somni que té amb els peixos i l'enyorança dels seus pares.*
- *L'enveja que tenen tots respecte al Pere Màrtir.*
- *La marginació de l'Àgata.*
- *L'amor passional contra tot.*
- *I finalment, el suïcidi de l'Àgata després d'haver matat al seu amat.*

2.4 Característiques pròpies del teatre de Guimerà presents a l'obra

Fent un resum del dit anteriorment, les característiques bàsiques de les seves obres són aspectes biogràfics de la seva vida que van condicionar la seva producció dramàtica. Són aquests: 1) les circumstàncies del naixement de l'autor, ja que el seus pares no estaven casats, 2) el seu mestissatge, pare català i mare canària i 3) l'amor frustrat amb una tal Maria Rosa ja que sembla que els seus pares s'oposaven al prometatge. A més a més el teatre de Guimerà té aquestes característiques que estan presents a l'obra: el triangle amorós entre l'Àgata, la Mariona i el Pere Màrtir; l'enveja que el poble té vers l'Àgata, guardar les aparences de la Mariona i la intolerància pel rebuig de l'Àgata per ser mora.

2.5 Representació teatral

Fitxa tècnica

Direcció:

Josep Maria Mestre

Repartiment:

Àgata: Elena Fortuny

Mariona: Marta Marco

Catarina: Rosa Vila

Lluïseta: Laia Martí

Filomena: Clara Segura

Pere Màrtir: Joan Carreras

Baltassanet: Alfred Lucchetti / Jaume Bernet

Cinquenes: Pep Anton Muñoz

Gregori: Carles Martínez

Rufet: Albert Triola

Mòllera: Biel Duran

Pau: Raimon Molins

Vimet: Xavier Ricart

Pepa: Anna del Rio

Cristineta: Imma Garcia

Violí, pescador: Ernesto Briceño

Clarinet, pescador: Xavier Castillo

Acordió, pescador: Roger Belmonte

Escenografia:

Pep Duran

Vestuari:

Nina Pawlowsky

Il.luminació:

Ignasi Caprodom

Música:

Lluís Vidal

Disseny de so:

Jordi Bonet

Coreografia:

Montse Colomé

Caracterització:

Gemma Planchadell

Anàlisi del muntatge

Interpretació

En general, tots els protagonistes de l'obra han actuat bastant bé. Encara que la Mariona no ho feia tan bé, ja que en les seves actuacions no variava el to de la veu, sempre posava el mateix. En canvi, la Catarina ho feia molt bé perquè el seu to de veu era l'adequat d'una dona de poble i variava l'entonació segons la situació.

Escenografia

El vestuari que s'ha pogut apreciar en aquesta obra diferencia clarament l'estatus de la societat, posem per exemple els vestits que portava la Mariona, que eren de bona qualitat i la vestimenta que portava la Catarina que era molt senzilla i discreta.

El tema de la decoració, que representava un poble coster dels anys 40, intentava ser bastant realista, però hi havia elements, com les cases que no s'adaptaven a l'època, i d'altres que sí, com els fogons de la cuina de la Catarina.

Altres elements escènics

La música anava molt lligada amb els personatges, amb l'ambient i amb els sentiments dels protagonistes.

Tots els actors representaven persones reals d'aquell poble i anaven maquillats de forma senzilla i intentava apropar-se a la realitat.

Valoració de la representació

Personalment, tant la interpretació com l'escenografia, s'adaptaven bastant bé a la idea que es volia donar de l'època dels anys 40 i reflecteix clarament les diferències socials i econòmiques de la classe benestant i de la classe popular.

6. Valoració general de l'obra

La filla del mar és una obra molt representativa de tota la producció teatral de Guimerà. Penso que aquesta obra de teatre ha transmes als espectadors característiques de la seva vida, del seu teatre..etc. la representació es pot dir, que és una clara imatge del que Guimerà volia mostrar al públic i amb la coordinació de tots els que han fet possible aquesta representació s'ha pogut mostrar aquesta gran obra i adaptar-la al seu temps i espai.

ÍNDEX

–Àngel Guimerà.....

Vida

Obra

Característiques romàntiques i realistes del seu teatre

Característiques pròpies de la seva obra

–La filla del mar.....

Resum Argumental

Característiques realiste i aspectes romàntics

Característiques pròpies del teatre de Guimerà presents

Representació teatral

Valoració general de l'obra